

Лариса Г. Богуш
**СОЦІАЛЬНА ІНФРАСТРУКТУРА ОБ'ЄДНАНИХ ГРОМАД
УКРАЇНИ: ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ**

У статті обґрунтовано методичні підходи, розроблено практичні рекомендації з удосконалення територіальної організації, управлінських та економічних засад функціонування соціальної інфраструктури об'єднаних громад, адміністративних районів і регіонів у процесі децентралізації соціальних повноважень і зобов'язань. Визначено принципи адміністрування розвитку інфраструктурних мереж в умовах територіальної реформи; пріоритети та шляхи вдосконалення організаційно-економічного механізму формування соціальної інфраструктури об'єднаних громад як основи соціального комплексу регіонів України.

Ключові слова: об'єднана територіальна громада; соціальна інфраструктура; організаційно-економічний механізм; середовище життєдіяльності.

Літ. 19.

Лариса Г. Богуш
**СОЦИАЛЬНАЯ ИНФРАСТРУКТУРА ОБЪЕДИНЕННЫХ ОБЩИН
УКРАИНЫ: ПОДХОДЫ К РАЗВИТИЮ**

В статье обоснованы методические подходы, разработаны практические рекомендации по совершенствованию территориальной организации, управленческих и экономических основ функционирования социальной инфраструктуры объединенных общин, административных районов и регионов в процессе децентрализации социальных полномочий и обязательств. Определены принципы администрирования процессов развития инфраструктурных сетей в условиях территориальной реформы; приоритеты и пути совершенствования организационно-экономического механизма формирования социальной инфраструктуры объединенных общин как основы социального комплекса регионов Украины.

Ключевые слова: объединенная территориальная община; социальная инфраструктура; организационно-экономический механизм; среда жизнедеятельности.

Larysa G. Bogush¹
**SOCIAL INFRASTRUCTURE OF INTEGRATED COMMUNITIES
IN UKRAINE: APPROACHES TO THEIR DEVELOPMENT**

The article grounds the methodological approaches and practical recommendations on the improvement of territorial organization, administrative and economic principles of social infrastructure functioning in integrated communities, administrative districts and regions in the process of social authorities' and responsibilities' decentralization. The author defines the principles of management of the infrastructure networks development under the conditions of territorial reform; priorities and ways of enhancement of organizational and economic mechanism of integrated communities social infrastructure as the basis for social complex of Ukrainian regions.

Keywords: integrated territorial community; social infrastructure; organizational and economic mechanism; environment.

Постановка проблеми. Підвищення ефективності територіальної організації, процесів і результатів функціонування інфраструктурних систем життєзабезпечення населення України реалізується через відхід від жорстко централізованої системи державного управління суспільно-економічним розвитком,

---

¹ Institute for Demography and Social Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

закріплення нормативно-правових, організаційно-господарських, фінансових гарантій та умов спроможності місцевого самоврядування.

Вибудовуючись з урахуванням польського досвіду адміністративної реформи, перспективна вітчизняна схема територіальної організації соціальних зобов'язань та повноважень ієрархізується за вертикаллю «територіальна громада — повіт — регіон». На початковому етапі її реалізації право самостійного визначення стратегії суспільно-економічного розвитку, а також вирішення поточних питань функціонування місцевої соціальної інфраструктури отримали районні ради та ради об'єднаних територіальних громад (ОТГ), сформованих у межах окремих районів.

Відправним моментом у розв'язанні проблем сучасного періоду реалізації соціальних повноважень об'єднаних громад (як і розбудови ефективної територіальної організації мереж об'єктів та комунікацій від рівня ОТГ до масштабу областей і країни загалом) залишається роль відповідної інфраструктури у відтворенні: параметрів економічної спроможності та соціокультурної ідентичності суспільства і територіальних громад, зокрема, втілених у чинниках й інститутах капіталізації спектру їх соціогуманітарних ресурсів; стартових умов людського розвитку, професійної орієнтації, соціальної мобільності; професійно-кваліфікаційного і творчого потенціалу місцевих спільнот та регіонів.

Аналіз останніх публікацій. Проблематика територіальної реформи у вимірі стратегії і тактики кардинальної модернізації інфраструктурної підсистеми життєзабезпечення локальних і регіональних спільнот є порівняно новою для вітчизняної науки. Концептуальні засади відповідних системних зрушень знайшли, зокрема, відображення в дослідженнях щодо:

- методології державного управління соціальним розвитком регіонів, модернізація якого передбачає: посилення вертикальної та горизонтальної координації діяльності у сфері соціального розвитку регіональних систем; забезпечення гнучкості засобів впливу на соціальні процеси в контексті поточних потреб [13];

- удосконалення державної соціально-економічної політики в контексті оптимізації чинників формування і реалізації людського потенціалу в освіті, способі життя, потенціалі культурно-духовного розвитку [10];

- трансформації соціальної інфраструктури на загальнодержавному, регіональному та локальному рівнях на основі системної реалізації принципів людиноцентричного розвитку [19];

- впровадження комплексної регіональної інвестиційної політики, спрямованої на підвищення рівня і якості життя населення, що охоплює, зокрема, діяльність з реструктуризації сфери соціального обслуговування, розвитку в ній системи замовлення, підвищення якості послуг, удосконалення відповідної інфраструктури, становлення здорового способу і середовища життя [9];

- формування державних соціальних програм, збалансованих за критерієм державного втручання задля забезпечення справедливого перерозподілу суспільних благ [12];

- механізму формування та реалізації соціально-економічної стратегії держави, спрямованої на гарантування соціальної безпеки за ключовими складовими, серед яких — рівень життя, охорони здоров'я, освіти, зайнятості

населення, політика у сферах демографії, поліпшення житлових умов, пом'якшення соціальної нерівності [18];

- засад регіонального менеджменту як складової механізму координації управлінської практики та інших сфер суспільної діяльності (зокрема, виробничої) за критерієм розуміння території як простору формування та реалізації (в т.ч. капіталізації) системи людських знань і морально-культурних цінностей [5];

- інституційних моделей усталення суспільного розвитку на основі поживлення соціального партнерства [11], а також комодифікації соціально-економічного простору як механізму сполучення інтересів та реалізації потенціалу креативності населення, структур місцевої влади і бізнесу [16].

Найбільш змістовними джерелами моніторингу поточних процесів, гострих проблем, загроз і ризиків становлення соціальних субкомплексів територіальних громад різного масштабу, аналіз яких дозволяє оптимізувати методологію та практичні підходи до їх розвитку, слугують специфічні інформаційні ресурси місцевих та державних органів влади [1–4; 6–8; 14; 15; 17].

Метою дослідження є обґрунтування методологічних підходів, а також розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення територіальної організації, управлінських та економічних засад функціонування соціальної інфраструктури об'єднаних громад, адміністративних районів і регіонів їх формування, що передбачає визначення:

- основних принципів адміністрування процесів розвитку інфраструктурних мереж (як сукупності матеріально-побутових і соціально-культурних об'єктів та комунікацій) в умовах територіальної реформи;

- гострих питань організації соціального обслуговування населення (зокрема, в сегменті надання суспільно необхідних послуг) в умовах становлення ОТГ та їх базових інфраструктурних мереж;

- ролі та механізмів впливу органів місцевого самоврядування й інститутів громадянського суспільства на розв'язання нагальних проблем виконання об'єднаними громадами спектру делегованих функцій соціального забезпечення;

- першочергових заходів щодо: збереження соціальної інфраструктури на початковому етапі функціонування ОТГ; оптимізації параметрів розвитку регіональних інфраструктурних мереж на засадах нормативного і методичного врегулювання їх фінансової бази;

- пріоритетів та шляхів удосконалення організаційно-економічного механізму формування соціальної інфраструктури об'єднаних громад як основи соціального комплексу регіонів.

Основні результати дослідження. Відповідно до Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [2], модель адміністрування соціальної інфраструктури пересічної об'єднаної громади (насамперед базової із задоволення суспільно необхідних потреб місцевого населення, що формує основу соціального субкомплексу ОТГ в складі відповідного комплексу регіону), яку мають розробити і реалізувати у співпраці профільні міністерства, підрозділи облдержадміністрацій та виконавчих органів ОТГ, ґрунтується на принципах:

– максимального делегування адміністративних та організаційно-методичних повноважень на рівень процесу соціального обслуговування (передусім базової мережі об'єктів та комунікацій) в поєднанні із забезпеченням як належної якості управління елементом соціальної інфраструктури з боку його адміністративного персоналу, так і якості надання платних та безоплатних послуг контингенту споживачів;

– кардинального підвищення ресурсної ефективності задоволення матеріально-побутових і соціально-культурних потреб населення (зокрема, в частині оптимізації відповідних витрат бюджету ОТГ) за рахунок фінансування за профільними статтями витрат передусім прямих функцій спектру ланок соціального субкомплексу ОТГ у поєднанні з делегуванням завдань щодо фінансового обслуговування, матеріально-технічного утримання приміщень закладів, низки комунікацій тощо до компетенції відповідних структурних підрозділів виконкому ОТГ та служб комунального господарства;

– моделювання бюджетів, нормативів витрат, кадрового забезпечення установ і закладів соціального призначення об'єднаних громад з метою забезпечення доступності та належної якості відповідних суспільно необхідних (оптимально – також і приватних) послуг для населення;

– реалізації механізмів державно-приватного партнерства у виконанні як профільних функцій соціальної інфраструктури, так і в побутовому, матеріально-технічному, рекрутинговому та інших видах обслуговування цих об'єктів;

– активізації співробітництва розташованих поряд об'єднаних громад у сфері створення спільного органу управління соціальним субкомплексом, а також реалізації спільних програм і проектів з формування й удосконалення інфраструктури, кадрового потенціалу, пропозиції послуг зазначеного об'єднаного сегменту соціального комплексу регіону їх розташування;

– реалізації громадськістю статусу рівноправного партнера шляхом:

- організації обговорень заходів з оптимізації базової мережі установ і закладів соціального призначення, профільних проектів соціального розвитку як місцевого фінансування, так і реалізованих із залученням державних субвенцій, коштів позабюджетних і недержавних фондів;

- формування (за прикладом Польщі та Норвегії) громадського бюджету ОТГ, зазвичай, в обсязі 1% місцевого (як основного фінансового ресурсу партиципаційної демократії), що перебуває винятково в розпорядженні громади, з подальшим витрачанням частини коштів на проекти дрібнішого масштабу (в т.ч. в сфері благоустрою), визначені на підставі суспільного діалогу та оцінки рівня задоволення мешканців певної ОТГ життям у процесі дискусій серед експертів і дебатів у місцевій спільноті [6; 17];

– збереження вертикалі у виконанні повноважень і завдань діючих та створюваних органів управління ланками соціального призначення, зокрема, щодо:

- укомплектування власних штатів; регламентації діяльності з питань формування штатного розпису об'єктів, залучених до соціального обслуговування територіальних громад, організації консультування профільних підрозділів виконкому Ради ОТГ;

- атестації та організації заходів з підвищення кваліфікації зайнятих в установах і закладах соціального призначення;
- обґрунтування на рівні регіону параметрів державного замовлення на підготовку профільних управлінських кадрів і фахівців.

Дорадчий та контролюючий орган з питань виконання об'єднаними громадами спектру функцій соціального забезпечення мають представляти громадські ради при районних та обласних держадміністраціях. Ці структури, зокрема, слід залучати до:

- обґрунтування потреби населення ОТГ та районів їх розташування в певних послугах, соціальною значущістю останніх;
- узгодження питань фінансування з сукупності місцевих бюджетів району та області видатків, що не покриваються в поточному фінансовому році гарантованими їм субвенціями держбюджету; перерахування з бюджетів ОТГ субвенцій на покриття суспільно вмотивованих витрат, що є значущими для усього населення пересічної області, до районних бюджетів.

Як показав вітчизняний досвід, остання форма співпраці ОТГ виявилася ефективним механізмом формування фонду, з якого нараховується заробітна плата працівникам установ комунального й соціально-культурного призначення на етапі (1–3 місяці) визначення їх подальшого підпорядкування, зокрема, передачі та приймання у власність певних громад або переведення у спільне користування [14].

Світовий досвід довів, що найбільшу спроможність у створенні ефективного соціального субкомплексу з доступною інфраструктурою має громада, де проживає не менше 9 тис. осіб (в Україні є випадки формування ОТГ з 5 тис. населення) [8].

Збереженню соціальної інфраструктури об'єднаної територіальної громади на початковому етапі її функціонування може сприяти:

- започаткована практика встановлення або прямих міжбюджетних відносин новостворених ОТГ з державним бюджетом, у рамках яких гарантована фінансова підтримка або надання субвенції на розвиток зазначеної інфраструктури згідно з планом соціально-економічного розвитку об'єднаної громади;
- оптимізація механізму перерахування й використання спектру субвенцій на соціальний захист місцевого населення, утримання і розвиток матеріально-побутової та соціально-культурної інфраструктури;
- надання новоутвореним громадам з недостатньою забезпеченістю доходної бази місцевого бюджету компенсації (базової дотації) в межах трансферту з державного бюджету, обсяг якого залежить від надходження податку на доходи фізичних осіб в розрахунку на 1 жителя; унормування процедури перерозподілу частини базової дотації на потреби ланок комунального господарства та соціально-культурного обслуговування;
- цільове фінансування з обласного фонду регіонального розвитку, розпорядником якого є облдержадміністрація;
- об'єднання установ і закладів спільного профілю, розташованих в смт і містах, до рівня поселень обласного значення включно (зокрема, дошкільних та загальноосвітніх установ, професійно-технічних закладів та навчально-

виробничих комбінатів і комплексів, масових, спеціалізованих та шкільних бібліотек, клубних і позашкільних установ, центрів дозвілля тощо).

У найближчій перспективі фінансове забезпечення базової мережі об'єктів соціального призначення в регіонах України сформує поєднання ресурсу територіальних громад, Державного й обласних фондів регіонального розвитку, коштів держбюджету (насамперед спеціальних субвенцій та їх частин), цільових видатків обласних бюджетів. До найбільш перспективних джерел фінансування соціальної інфраструктури ОТГ, зокрема, доцільно віднести:

- встановлені Радою ОТГ і затверджені її виконавчим комітетом норми відрахувань з податку на доходи фізичних осіб, акцизного податку з кінцевих продажів, а також податку на нерухомість, сплачених на території об'єднаної громади до її бюджету;

- залучені кошти фонду регіонального розвитку (Постанови Кабінету Міністрів України від 18.03.2015 №№ 195, 196 [3; 4]); кошти міжнародної технічної допомоги на реалізацію проектів, спрямованих на розвиток та модернізацію інфраструктури (зокрема, Світового банку реконструкції та розвитку, програм «Польща – Білорусь – Україна», «Євро регіон Буг», «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» тощо); кошти держбюджету на соціально-економічний розвиток регіонів, отримані від кредитних установ і міжнародних донорських організацій;

- згадані вище освітня і медична субвенції, а також субвенція держбюджету на розвиток інфраструктури ОТГ, у рамках освоєння якої (згідно з розробленим Мінрегіоном проектом Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад» [7]) можуть реалізовуватись профільні проекти за напрямками: реконструкції, переобладнання будівель бюджетних установ з метою їх використання чи адаптації до нових повноважень та потреб з обов'язковим застосуванням енергозберігаючих технологій; розвиток об'єктів, які є важливими для забезпечення територіальної згуртованості громади.

Удосконаленню організаційно-економічного механізму формування й розвитку соціальної інфраструктури ОТГ сприятиме:

- становлення базових мереж установ і закладів комунального та соціально-культурного призначення шляхом виділення серед них опорних об'єктів та їх керованої периферії (філій), за злагоджене функціонування якої відповідатиме уповноважений керівник (директор) опорного об'єкта, зокрема:

- визначення штатних нормативів та робочого навантаження працівників опорних об'єктів та їх філій;

- опрацювання механізму залучення штатних працівників базової інфраструктури окремих ланок до надання послуг у рамках кластеризації секторів матеріально-побутового і соціально-культурного обслуговування населення та суб'єктів господарювання систем розселення і регіонів;

- розвиток мережі поліфункціональних об'єктів соціального призначення як опорних у межах районів та областей;

– формування державних соціальних стандартів і нормативів виконання органами влади і самоврядування об'єднаних громад, адміністративних районів, областей делегованих функцій у сфері соціального обслуговування і захисту населення, в тому числі:

- розробка та затвердження стандартів і нормативів (описових, вартісних) задоволення гарантованих законодавчо соціальних потреб територіальних громад за спектром делегованих місцевому самоврядуванню повноважень у розрахунку на ОТГ/район/область;

- внесення змін до нормативно-правових актів, що регламентують застосування галузевих стандартів надання соціальних послуг та нормативів при здійсненні видатків з місцевих бюджетів (зокрема, щодо мережі, штату, робочого навантаження, поточних і капітальних витрат бюджетних установ);

- унормування та опрацювання процедур щорічного коригування вартісної величини (періодичного коригування змісту) державних соціальних стандартів, зважаючи на динаміку цін, а також досягнуті параметри й орієнтири підвищення рівня життя територіальних громад;

- розв'язання проблеми юридичного статусу як опорних, так і низових установ та закладів соціального призначення з метою розбудови ефективного механізму їх фінансування з субвенцій держбюджету, коштів Державного фонду регіонального розвитку тощо з урахуванням чинного Бюджетного кодексу України [1] (зокрема, унормування процедури посередництва профільних міністерств у відносинах Мінфіну та регіональних мереж соціальної інфраструктури різного профілю);

- започаткування системи грантів державних і недержавних структур на проекти розбудови базової мережі об'єктів комунального господарства і соціально-культурного призначення, що на початковому етапі функціонування ОТГ витрачатимуться на матеріально-технічний розвиток опорних об'єктів (у т.ч. заходи з удосконалення обладнання та підвищення рівня енергозбереження), модернізацію обладнання центрів і рухомого складу мобільного культурно-побутового обслуговування населення, підвищення кваліфікації персоналу закладів культури ОТГ;

- розробка інвестиційних проектів у сфері розвитку соціальної інфраструктури, що можуть фінансуватися за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку та відповідних обласних фондів, у рамках профільного співробітництва 2 і більше об'єднаних територіальних громад, ОТГ і районів; затвердження спільних програм на їх основі;

- організація процедур надання безоплатних експертних консультацій об'єднаним громадам щодо підготовки й аналізу розроблених ними проектів розвитку базової мережі установ і закладів соціального призначення, задоволення спектру відповідних потреб місцевого населення (на етапі, що передуює затвердженню цих проектів місцевими радами) комісіями при Міністерствах освіти, культури, охорони здоров'я, регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, соціальної політики у складі представників цих центральних органів виконавчої влади, профільних управлінь

облдержадміністрацій, всеукраїнських асоціацій органів місцевого самоврядування, провідних експертів;

- поширення практики реалізації програми «Шкільний автобус», а також створення центрів надання місцевим мешканцям безоплатної правової допомоги та офісів реформ в обласних центрах (при ОДА) на діяльність щодо організації центрів мобільного культурно-побутового обслуговування населення низових систем розселення (зокрема, при опорних закладах культури області, об'єктах побутового обслуговування в обласних центрах і містах обласного значення) шляхом:

- районування території області за зонами впливу окремих центрів мобільного культурно-побутового обслуговування населення, зважаючи на параметри транспортної доступності й людності низових систем розселення, а також фізіологічно прийнятної добової тривалості маятникової трудової міграції, тобто можливого часу перебування персоналу цих центрів у дорозі (наприклад, із розрахунку 1 центр на 3 адміністративні райони, що орієнтовно відповідає 3,0–3,5 тис. км² площі зони обслуговування, де загалом проживає 165–170 тис. населення);

- включення відповідних заходів до Меморандумів співпраці у сфері підтримки процесу об'єднання територіальних громад між Міністерствами освіти, культури, охорони здоров'я, регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, міжнародними міжурядовими, недержавними вітчизняними і міжнародними організаціями (зокрема, Радою Європи, Асоціацією міст України, Норвезькою асоціацією місцевих і регіональних влад, Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) тощо);

- розробки процедур спільного формування і використання підрозділами освіти, культури, охорони здоров'я, комунального господарства виконкомів місцевих Рад (ОТГ, районних, обласних) транспортного парку мобільного обслуговування населення низових систем розселення;

- опрацювання механізму залучення персоналу базових об'єктів комунального і соціально-культурного призначення (як опорних, так і їх філій) до виконання програм мобільного обслуговування ОТГ, що водночас сприятиме забезпеченню повної зайнятості штатних працівників;

- виділення частини субвенції з держбюджету, призначеної на модернізацію інфраструктури об'єднаної територіальної громади, на фінансування заходів обласного рівня із закупівлі транспортних засобів для центрів мобільного культурно-побутового обслуговування населення низових систем розселення;

- оптимізація процедур розробки профільних заходів у проектах регіонального розвитку, які формуються органами місцевого самоврядування спільно з облдержадміністраціями;

- залучення недержавних некомерційних структур до задоволення соціальних потреб територіальних громад, обслуговування відповідних об'єктів і територій (у т.ч. на виїзній основі), як у рамках системи державних закупівель, так і в процесі реалізації обласних, районних, місцевих програм соціально-економічного розвитку;

– опрацювання форм і механізмів співпраці органів місцевого самоврядування з громадськими організаціями щодо підвищення ефективності функціонування соціальної інфраструктури та удосконалення матеріально-побутового й соціально-культурного обслуговування об'єднаної громади, в тому числі:

- визначення сфер реалізації відповідних спільних проектів на основі внесення на місцеві громадські обговорення пропозицій у рамках загальнодержавних програм, вітчизняних і міжнародних проектів самоврядної і неурядової співпраці;
- розробка і виконання проектів формування, модернізації, організаційно-методичного забезпечення соціальної інфраструктури міст (до рівня таких поселень обласного значення включно) та смт за участі та під егідою Асоціації міст України;
- налагодження відкритих громадських консультацій як механізму обговорення, затвердження та контролю діяльності виконавчих органів ОТГ у сфері розробки і реалізації профільних проектів життєдіяльності та розвитку громади;
- унормування процедур реалізації моделі партиципаційної демократії (як ефективної форми суспільного діалогу та підвищення рівня задоволеності місцевої спільноти життям завдяки власній діяльності) за напрямками:
  - виокремлення громадського бюджету спільноти поселення / системи розселення в складі місцевого бюджету ОТГ;
  - визначення локально значущих проектів його витрачання за результатами експертних дискусій та громадських дебатів (на удосконалення доступу до об'єктів інфраструктури, їх поточний ремонт і благоустрій тощо);
  - налагодження організаційного і методичного супроводу функціонування матеріально-побутового й соціально-культурного субкомплексів ОТГ на етапі їх становлення з боку профільних міністерств, у тому числі через:
    - участь в організації відкритих конкурсів на заміщення штатних посад керівного складу і провідних фахівців відповідних об'єктів;
    - моніторинг та узагальнення результатів цих конкурсів задля оптимізації держзамовлення на підготовку профільних кадрів у ВНЗ.

Зважаючи на наявний інфраструктурний потенціал, а також потреби і пріоритети удосконалення середовища життєдіяльності в регіонах, найкращим варіантом локації опорного об'єкта варто визнати адміністративні центри громад, сформованих у результаті об'єднання сільських територій з містами обласного значення, де власне і функціонуватиме ця установа. Водночас важливу роль у формуванні мережі опорних об'єктів соціального призначення покликані відіграти ОТГ, утворені в обласних центрах, в містах обласного значення, їх агломераціях із довколишніми супутниками (містами й смт), об'єднаних як системою розселення й земельних відносин, так і дорожньо-транспортною, культурно-побутовою, виробничою інфраструктурою.

Суттєвою загрозою на початковому етапі становлення мережі комунальної та соціально-культурної інфраструктури в умовах реформування адміністративно-територіального устрою та соціальної підсистеми його забезпечення слід

визнати стихійне закриття периферійних закладів внаслідок нестачі ресурсів на збереження та модернізацію їх матеріально-технічної бази, оплату праці зайнятих, оскільки опорні заклади мають пріоритет у відшкодуванні відповідних поточних і капітальних видатків з державних дотацій і субвенцій, а також з інших джерел, не включених до власної доходної бази місцевих бюджетів.

Поряд з цим до спірних питань організації соціального обслуговування ОТГ (зокрема, в сегменті надання суспільно необхідних послуг комунального господарства, медичних, загальноосвітніх, бібліотечних, спортивних установ) доцільно віднести:

- розробку та опрацювання методики забезпечення паритету об'єднаних громад у фінансуванні базових мереж спектру таких об'єктів, що перебуває у спільній власності низки ОТГ району або кількох районів пересічної області, зважаючи на кількість жителів окремих громад, рівень та структуру використання ними послуг, зміст повноважень конкретних ОТГ щодо утримання інфраструктурної мережі;

- визначення собівартості та ціни послуг певної установи соціального призначення для міських і сільських категорій споживачів, які проживають на території конкретної об'єднаної громади (району) та мають різний рівень і структуру сукупних доходів, а, отже, відрізняються за платоспроможністю;

- проблематику спільного користування послугами місцевого населення та споживачів, які проживають на території інших об'єднаних громад, адміністративних районів, областей, з чийх бюджетів не перераховуються видатки на утримання закладів, що їх надають.

Вкрай важливим питанням налагодження всієї системи фінансування соціальних потреб ОТГ (зокрема, розрахунків обсягів спектру міжбюджетних трансфертів; дотацій найменш спроможним громадам; видатків за проектами регіонального розвитку) залишається опрацювання механізму усунення протиріч між офіційною статистичною звітністю щодо кількості населення та реальною кількістю потенційних споживачів матеріально-побутових і соціально-культурних послуг у поселеннях і системах розселення. Як свідчить досвід, на рівні пересічної громади людністю приблизно 2 тис. осіб, що входить до складу ОТГ, похибка статобліку в розмірі 9–10% населення може спричинити недоотримання трансфертів в обсязі 1 млн грн [15].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Висвітлені засади реформування організаційно-економічного механізму функціонування соціальної інфраструктури регіональних і низових систем розселення, насамперед, передбачають: підвищення економічної ефективності утримання відповідних закладів; модернізацію пропозиції та стимулювання платоспроможного попиту на їхні послуги; забезпечення повної зайнятості персоналу; реалізацію потенціалу спектру ланок соціального призначення у диверсифікації господарських систем і сфер зайнятості регіонів, підвищенні їх конкурентноздатності на внутрішньому і зовнішньому ринках послуг.

З огляду на це, пересічна об'єднана громада чи адміністративний район (за винятком громад крупних індустріалізованих міст обласного значення, обласних центрів та столиці, а також районів диверсифікованої господарської спеціалізації з переважанням частки переробної промисловості й високотех-

нологічних послуг) не здатні сформувати порівняно замкнутого контуру базової мережі об'єктів соціального призначення. В межах вказаних вище поселень та адміністративних районів продовжать функціонувати локалізовані соціальні комплекси, інфраструктура яких органічно інтегруватиме об'єкти загальнодержавного значення, отримуючи від них численні стимули удосконалення технологічних процесів та поширення креативного досвіду фахівців.

Що стосується решти систем розселення, в т.ч. об'єднаних у громади, то в їх межах життєздатність матимуть субрегіональні мережі (у складі спектру ланок та усього переліку об'єктів соціального призначення, віднесених до базових), які, утворюючись навколо опорних центрів двох і більше межуючих ОТГ (розташованих на території одного чи кількох розміщених поряд районів), фінансуватимуться на паях у рамках делегування низки організаційних функцій найбільш економічно спроможній громаді. Відмежованість таких субрегіональних інфраструктурних мереж (як і помітну варіацію у задоволенні соціальних потреб населення об'єднаних громад) на початковому етапі визначатиме рівень ресурсного забезпечення обслуговуючого, фахового і творчого процесу, цільові орієнтири його оптимізації (зокрема, техніко-технологічної модернізації), рівень оплати праці зайнятих.

У найближчій перспективі найпотужнішим чинником оптимізації мережі та організаційно-економічного механізму функціонування базової комунальної і соціально-культурної інфраструктури залишиться включення відповідних заходів до обласних та місцевих програм підвищення економічної спроможності територіальних громад (насамперед, у рамках комплексної діяльності з поживлення процесів кластеризації сфери обслуговування населення і суб'єктів господарювання, стимулювання індустрії високотехнологічних послуг та капіталізації інноваційних активів, туризму і рекреації).

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI у редакції від 13.02.2016 // zakon.rada.gov.ua.

Biudzhetni kodeks Ukrainy vid 08.07.2010 № 2456-VI u redaktsii vid 13.02.2016 // zakon.rada.gov.ua.

2. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р // zakon.rada.gov.ua.
Konceptsiia reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia ta terytorialnoi orhanizatsii vlady v Ukraini: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 01.04.2014 № 333-r // zakon.rada.gov.ua.

3. Питання використання у 2015 році коштів Державного фонду регіонального розвитку: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.03.2015 № 195 // zakon.rada.gov.ua.

Pytannia vykorystannia u 2015 rotsi koshtiv Derzhavnoho fondu rehionalnoho rozvytku: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 18.03.2015 № 195 // zakon.rada.gov.ua.

4. Деякі питання Державного фонду регіонального розвитку: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.03.2015 № 196 // zakon.rada.gov.ua.

Deiaki pytannia Derzhavnoho fondu rehionalnoho rozvytku: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 18.03.2015 № 196 // zakon.rada.gov.ua.

5. Бавико О.Є. Регіональний менеджмент в умовах постіндустріальної трансформації територій // Економіка та держава. — 2015. — №7. — С. 10–13.

Bavyko O. Ie. Rehionalnyi menedzhment v umovakh postindustrialnoi transformatsii terytorii // Ekonomika ta derzhava. — 2015. — №7. — С. 10–13.

6. Голови об'єднаних громад у Любліні навчалися партиципaційної демократії. — 23.12.2015 // www.goradm.gov.ua.

Holovy obiednanykh hromad u Liublini navchalysia partytsypatsiinoi demokratii. — 23.12.2015 // www.goradm.gov.ua.

7. Державна субвенція на розвиток інфраструктури об'єднаних громад перш за все має посилити їхню економічну спроможність, В'ячеслав Негода, 19.01.2016 // www.kmu.gov.ua.

Derzhavna subventsiiia na rozvytok infrastruktury obiednanykh hromad persh za vse maie posylyty yikhniu ekonomichnu spromozhnist, Viacheslav Nehoda, 19.01.2016 // www.kmu.gov.ua.

8. Для чого сільрадам об'єднуватися у громади, 19.06.2015 // www.goradm.gov.ua.

Dlia choho silradam ob'iednuvatysia u hromady, 19.06.2015 // www.goradm.gov.ua.

9. *Смелянов В.М.* Формування ефективної інвестиційної політики комплексного розвитку регіонів // Інвестиції: практика та досвід.— 2015.— №6.— С. 103–107.

Iemelianov V.M. Formuvannia efektyvnoi investytsiinoi polityky kompleksnoho rozvytku rehioniv // Investytsii: praktyka ta dosvid.— 2015.— №6.— С. 103–107.

10. *Квітка А.В.* Роль соціальної політики у розвитку людського потенціалу // Ефективна економіка.— 2015.— №10 // www.economy.nayka.com.ua.

Kvitka A.V. Rol sotsialnoi polityky u rozvytku liudskoho potentsialu // Efektyvna ekonomika.— 2015.— №10 // www.economy.nayka.com.ua.

11. *Ланговой В.О.* Соціальні виміри корпоративних моделей реалізації принципів сталого розвитку в Україні // Інвестиції: практика та досвід.— 2015.— №1.— С. 14–17.

Lanhovoi V.O. Sotsialni vymiry korporatyvnykh modelei realizatsii pryntsyviv staloho rozvytku v Ukraini // Investytsii: praktyka ta dosvid.— 2015.— №1.— С. 14–17.

12. *Макарова О.В.* Соціальна політика в Україні: Монографія. — К.: ІДСД ім. М.В. Птухи НАН України, 2015. — 244 с.

Makarova O.V. Sotsialna polityka v Ukraini: Monohrafiia. — K.: IDSD im. M.V. Ptukhy NAN Ukrainy, 2015. — 244 s.

13. *Мельничук Л.М.* Теоретичні засади формування механізмів державного управління соціальним розвитком регіонів // Інвестиції: практика та досвід.— 2015.— №18.— С. 98–102.

Melnychuk L.M. Teoretychni zasady formuvannia mekhanizmiv derzhavnoho upravlinnia sotsialnym rozvytkom rehioniv // Investytsii: praktyka ta dosvid.— 2015.— №18.— С. 98–102.

14. Об'єднані громади Рівненщини впорядковують освітню та медичну галузі, 26.01.2016 // www.rv.gov.ua.

Obiednani hromady Rivnenshchyny vporiadkovuiut osvitu ta medychnu haluzi, 26.01.2016 // www.rv.gov.ua.

15. Об'єднані громади Рівненщини вчаться ставати самостійними, 11.12.2015 // www.rv.gov.ua.

Obiednani hromady Rivnenshchyny vchatsia stavaty samostiinymy, 11.12.2015 // www.rv.gov.ua.

16. *Петренко М.П.* Економіка сучасного міста: комодифікація людини, простору, культури // Інвестиції: практика та досвід.— 2015.— №2.— С. 47–51.

Petrenko M.P. Ekonomika suchasnoho mista: komodyfikatsiia liudyny, prostoru, kultury // Investytsii: praktyka ta dosvid.— 2015.— №2.— С. 47–51.

17. Про реформу самоврядування, 13.11.2015 // www.goradm.gov.ua.

Pro reformu samovriatuvannia, 13.11.2015 // www.goradm.gov.ua.

18. *Скриньковський Р.М.* Соціально-економічна стратегія держави на засадах гарантування соціальної безпеки: механізм формування та проблеми реалізації // Ефективна економіка.— 2015.— №3 // www.economy.nayka.com.ua.

Skrynkovskiy R.M. Sotsialno-ekonomichna stratehiia derzhavy na zasadakh harantuvannia sotsialnoi bezpeky: mekhanizm formuvannia ta problemy realizatsii // Efektyvna ekonomika.— 2015.— №3 // www.economy.nayka.com.ua.

19. Трансформація соціальної інфраструктури в контексті забезпечення гуманітарного розвитку: Кол. монографія / За наук. ред. В.М. Новікова, З.С. Сіройча. — Вінниця: ПП Балюк І.Б., 2015. — 384 с.

Transformatsiia sotsialnoi infrastruktury v konteksti zabezpechennia humanitarnoho rozvytku: Kol. monohrafiia / Za nauk. red. V.M. Novikova, Z.S. Siroicha. — Vinnytsia: PP Baliuk I.B., 2015. — 384 s.

Стаття надійшла до редакції 15.03.2016.